

TLPST

Lesbrief 84: januari 2022

Wilt u laten weten wat u van deze TLPST vond? Hebt u tips voor de volgende aflevering? Mail ons: redactie@onzetaal.nl.

Woorden raden met Woordle

Ken je het spelletje Woordle? Het lijkt een beetje op *Lingo*. Elke dag komt er een nieuw woord online. Je ziet alleen lege vakjes, waarin je letters moet invullen. Je moet gokken welk woord van vijf letters bedoeld is: *paard, jarig, woest?*

> [Lees verder](#)

Honden horen verschillen tussen talen

Uit onderzoek blijkt dat honden talen van elkaar kunnen onderscheiden. Bovendien horen ze het verschil tussen echte en neptalen. Daarvoor hoefden ze alleen maar naar een sprookje te luisteren, terwijl ze onder een hersenscanner lagen.

> [Lees verder](#)

Woord van het jaar

Elk jaar zijn er in tal van landen 'woord van het jaar'-verkiezingen. Vorig jaar won in een van die verkiezingen *wappie*. Leden van Onze Taal vonden dat (niet helemaal nieuwe) woord het best bij 2021 passen. Welke nieuwe woorden zijn er nog meer?

> [Lees verder](#)

Vlaams in Frankrijk

Wist je dat er ook in Frankrijk een variant van het Nederlands wordt gesproken? In plaatsen als Wormhout en Steenvoorde (in het uiterste noorden) spreken met name oudere mensen nog een West-Vlaams dialect. Kun je het verstaan?

> [Lees verder](#)

Woorden raden met Wordle

Ken je het spelletje Wordle? Het lijkt een beetje op het tv-spelletje *Lingo*. Elke dag komt er een nieuw woord online. Je ziet alleen vijf lege vakjes, waarin je letters moet invullen. Je moet gokken welk woord van vijf letters bedoeld is: *paard, jarig, woest?*

Bij het eerste woord dat je intikt, denk je: dit vind ik nooit. Want soms zijn alle vijf letters fout. Maar je krijgt nog vijf kansen – en je ziet of een letter goed is (dan wordt hij geel). Als de letter ook nog op de juiste plaats staat, wordt hij groen. Zo ga je stap voor stap de goede richting op. En opeens is het woord juist!

Dit simpele en populaire onlinespelletje is oorspronkelijk Engels; student Jelle Besseling maakte een Nederlandse versie. Hij haalde een lange lijst Nederlandse woorden van Wikipedia, filterde er de vijfletterwoorden uit en sorteerde die op 'meest gebruikt'. Probeer het eens uit, elke dag een woordje [Wordle](#).

Vragen en opdrachten

Opdracht 1a doe je individueel; vraag 1b, 1c en 1d beantwoord je samen met een klasgenoot. Bespreek jullie antwoorden daarna in de klas.

- 1a** Eerst maar eens flink je hersens laten kraken. Doe individueel 'het woord van de dag' via de link [Wordle](#). Heb je het woord gevonden? In hoeveel stappen?
- 1b** Bespreek met een klasgenoot hoe jullie te werk zijn gegaan. Hebben jullie lukraak woorden ingevuld of een speciale strategie gevolgd?
- 1c** Bedenk en omschrijf twee strategieën om zo snel mogelijk het woord te vinden.
- 1d** Stel: je hebt bij je gok drie letters goed, maar die staan niet op de goede plaats. Wat doe je bij je tweede stap: die letters op andere plekken zetten en daarmee een ander vijfletterwoord maken? Of juist vijf nieuwe letters kiezen? Waarom?

Doe opdracht 2a samen met een klasgenoot en beantwoord de vragen 2b en 2c ook samen. Bespreek daarna de antwoorden in de klas.

- 2a** Probeer nu samen [Wordle6](#). Heb je het woord gevonden? In hoeveel stappen?
- 2b** Is deze opdracht lastiger dan de vorige of juist niet? Hoe kun je dat verklaren?
- 2c** Je kunt het spelen met 5- of 6-letterwoorden. Maar met meer kan ook. Stel, je bedenkt er een van 20 letters. Wat maakt het moeilijk om dit woord te raden?

Beantwoord vraag 3a en 3b voor jezelf en bespreek je antwoorden daarna in de klas.

- 3a** Je zou met Wordle ook vals kunnen spelen. Hoe?
- 3b** Je zit met een paar klasgenoten op het strand. Niemand heeft pen en papier bij zich en jullie hebben met opzet je mobiel niet meegenomen. Er zijn twee manieren waarop je dan toch Wordle kunt spelen. Welke?

[> Antwoorden](#)

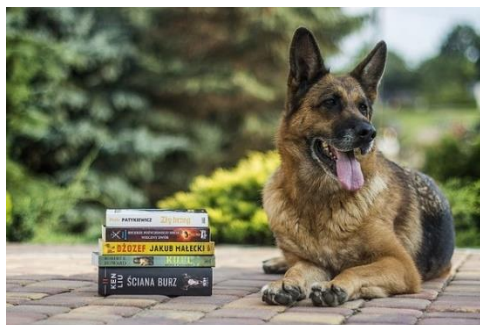
[> Terug naar de voorpagina](#)

Honden horen verschillen tussen talen

Er is nieuw onderzoek gedaan naar het taalbegrip van honden. Achttien honden werden onder een hersenscanner geplaatst. Ze kregen fragmenten te horen van 'De kleine prins' van Antoine de Saint-Exupéry, in het Spaans en het Hongaars. Elke hond kende maar één van die twee talen – tenminste: de baasjes spreken óf Spaans óf Hongaars. Ook wisselden de onderzoekers echte taal met wartaal af.

Wat bleek? De honden kunnen duidelijk het verschil horen tussen echte spraak en wartaal. Ook konden ze het Spaans van het Hongaars onderscheiden. Hoe ouder de honden waren, hoe beter ze daarin waren.

[De resultaten van dit onderzoek](#) zouden erop kunnen wijzen dat honden – en misschien wel alle zoogdieren – in staat zijn regelmatigheid in taal te herkennen, net als mensen. Of zouden honden betere luisteraars zijn dan andere dieren? Ze wonen immers al heel lang samen met mensen in huis.

Als je een hond hebt, kun je zelf onderzoek doen: zeg eens 'Seduto!' (Italiaans voor 'zit!') of '¡Sentado!' (Spaans) en kijk wat er gebeurt.

Vragen en opdrachten

Werk samen met een klasgenoot. De vragen 1a – 1e gaan over huisdieren.

- 1a Hebben jullie huisdieren? Ken je mensen met katten of honden, een paard, een hamster, een goudvis of een exotisch dier? Welk dier heeft jullie voorkeur? Als je graag een huisdier wilt, maar je ouders zijn daartegen, wat zijn dan hun argumenten?
- 1b Praten jij, je huisgenoten of anderen tegen de dieren? Op welke manier? En waarom eigenlijk, want je krijgt immers geen antwoord?
- 1c Zou het verschil maken tegen wat voor soort dier je spreekt? Praten mensen anders tegen een hond dan tegen een goudvis?
- 1d Heb je het idee dat dieren ook echt verstaan en begrijpen wat mensen zeggen?
- 1e Denken jullie dat dieren naast de taal van de mensen die ze opvangen, ook nog andere menselijke signalen kunnen begrijpen of aanvoelen? Zo ja, welke?

Beantwoord 2a en 2b met een klasgenoot. Bespreek de antwoorden daarna in de klas.

- 2a Lees [het artikel](#). Noteer eventueel woorden die je niet begrijpt, zoals *preverbaal*. Zoek de betekenis op als je het woord nodig hebt om de tekst goed te begrijpen.
- 2b Bespreek de twee resultaten van het onderzoek. Noteer die in twee zinnen.

Maak opdracht 3a individueel. Bespreek de vragen die je bedenkt, met een klasgenoot. Beantwoord daarna 3b, 3c en 3d samen en bespreek jullie antwoorden in de klas.

- 3a Bij elk (wetenschappelijk) onderzoek waarover je leest of hoort, moet je kritische vragen stellen. Welke vragen bijvoorbeeld? Formuleer er minimaal drie.
- 3b Welke antwoorden kunnen jullie op die vragen geven?
- 3c De onderzoekers noemen de uitkomst 'opwindend'. Wat vinden jullie? Waarom? Verwerk in je antwoord zo mogelijk kritiek op de omschrijving van de resultaten.
- 3d Wat zou een volgende stap in dit soort onderzoek kunnen zijn?
- 3e Stel dat je de onderzoekers moet interviewen voor het tijdschrift 'Mijn huisdier'. Welke vragen zou je hun dan willen stellen?

> [Antwoorden](#)

> [Terug naar de voorpagina](#)

Woord van het jaar

Aan het eind van ieder jaar worden er over de hele wereld verkiezingen gehouden voor het 'woord van het jaar'. Afgelopen jaar kwam uit een van die verkiezingen [het woord wappie](#). De leden van Onze Taal, een vereniging van taalliefhebbers, kozen dat uit. Dat woord was niet 'nieuw', maar paste volgens de leden van Onze Taal het best bij 2021. Van Dale schreef een prijsvraag uit met de vraag 'Wat was het mooiste of veelzeggendste nieuwe woord van 2021?' In Vlaanderen kozen de mensen voor *knaldrang*. Dat betekent: veel zin hebben weer eens flink te mogen 'knallen', namelijk: feestvieren.

Hoeveel woorden komen er per jaar bij? Het valt niet precies te zeggen, maar vermoedelijk zijn het er minstens 100 per dag. Ja, iedere dag worden dus minstens honderd Nederlandse woorden voor het eerst gebruikt! De meeste zijn heel onopvallend (bijvoorbeeld allerlei woorden met *corona*: *coronabijsluiter*, *coronacomplicatie*, *coronahulp*) en heel veel woorden blijven niet hangen. Er komen er dus zeker geen duizenden per jaar bij. Maar een paar van die 'neologismen' worden gaandeweg steeds bekender.

Wappie zal waarschijnlijk wel blijven hangen: de meeste mensen zullen het inmiddels wel kennen, en het wordt regelmatig gebruikt. Hoe het met *knaldrang* zal aflopen, is onduidelijk. *Boosterprik* (ook nieuw in 2021) maakt grote kans een blijvertje te worden. Wat zal het woord van het jaar 2022 worden?

Vragen en opdrachten

Doe de opdrachten met een klasgenoot. Bespreek de uitkomsten daarna in de klas.

- 1a Wat is de zin en onzin van 'woord van het jaar'-verkiezingen volgens jullie?
- 1b Zoek een lijstje nieuwe woorden op van een paar jaar geleden (bijvoorbeeld uit 2018 via de site van het Instituut voor de Nederlandse Taal: www.ivdnt.org). Maak een lijstje met woorden die we nu, in 2022, nog steeds veel gebruiken.
- 1c Van welke woorden kennen jullie de betekenis niet? Probeer die te raden.
- 1d Kijk nog eens naar jullie antwoord op vraag 1a. Zou je door de antwoorden op 1b en 1c nu anders gaan denken over het antwoord op vraag 1a?
- 2a Lees samen [het artikel](#) over de verkiezing door leden van Onze Taal.
- 2b Welk van de daar genoemde kandidaat-woorden zouden jullie kiezen? Waarom?
- 2c Wat is een geuzennaam? Wie zouden *wappie* als geuzennaam gebruiken?
- 2d Open de link over de Van Dale-verkiezing. Wat betekent het daar gekozen woord?
- 2e Een woord dat daarop lijkt, maar niet genoemd wordt, is *prikvertikker*. Wat zou dat betekenen? Waarom vinden sommige mensen dat een fraai woord?
- 2f Uit het stuk over Van Dale blijkt dat er gelobbyd wordt. Hoe is dat te verklaren?
- 3a Wat zou de voornaamste oorzaak of reden kunnen zijn dat er nieuwe woorden in onze taal terechtkomen?
- 3b Het artikel noemt veel nieuwe woorden 'onopvallend'. Ben je het daarmee eens?
- 3c Als je kijkt naar de vorm van veel neologismen (zoals in de top tien van verschillende jaren), wat valt jullie dan op?
- 3d Vaak verdwijnen nieuwe woorden ook weer snel. Wat zouden de belangrijkste factoren kunnen zijn die bepalen of woorden blijvertjes zijn of weer verdwijnen?

> [Antwoorden](#)

> [Terug naar de voorpagina](#)

Vlaams in Frankrijk

Wat je misschien niet wist: ook in Frankrijk wordt van oudsher een variant van het Nederlands gesproken. In de noordpunt van het land vind je plaatsen met namen als Wormhout, Ravensberg en Steenvoorde. Die regio grenst ook aan Vlaanderen.

Het is misschien niet helemaal juist om te zeggen dat er Nederlands gesproken wordt. 'Vlaams' is een betere term: het Standaardnederlands is er nooit doorgedrongen. Het gaat eigenlijk om (West-)Vlaamse dialecten, die sommige mensen in deze regio nog spreken – de meeste inwoners zijn in de loop van de tijd overgeschakeld op het Frans. De mensen die nog een beetje Vlaams spreken, zijn meestal oud. [Hier](#) hoor je wat voorbeelden. Kun je het verstaan?

Vooraf vlak bij de grens met België gaan sommige kinderen naar een tweetalige (Frans-Nederlandse) of zelfs drietalige (Frans-Nederlands-Engelse) school. Zo kunnen ze ook over de grens communiceren.

Vragen en opdrachten

Beantwoord de vragen en maak de opdrachten met een klasgenoot. Bespreek daarna de antwoorden in de klas.

- 1a Stel: iemand beweert dat er in een klein deel van Noord-Frankrijk een soort Nederlands wordt gesproken. Wat kunnen jullie daartegenin brengen?
- 1b Hoe valt te verklaren dat er 'over de grens' zo'n Vlaams dialect wordt gebruikt?
- 1c De verwachting is dat dit dialect niet zal standhouden en zal verdwijnen. Waardoor komt dat?

- 2a Bekijk het filmpje op YouTube via de link: [Zo Vlaams kan Frankrijk zijn FR BE - YouTube](#). Waaraan kun je in deze streek in Noord-Frankrijk zien dat er nog (een variant van het) Vlaams wordt gesproken?
- 2b Welk woord gebruikt de burgemeester voor 'praten' of 'spreken'? Komt dat woord je bekend voor?
- 2c Wat is volgens hem het probleem als het gaat om jonge mensen en hun houding tegenover het Vlaams?
- 2d In beeld komt een Vlaams spreekwoord: "‘T zyn assan de stoetste weezels dien de beste eiers uitzuupen." Wat betekent dat letterlijk? Welk Nederlands spreekwoord geeft hetzelfde idee weer?
- 2e De burgemeester spreekt niet in een onverstaanbaar dialect. Het is eerder Vlaams-Nederlands met een sterk accent. Noem enkele kenmerken van de manier waarop hij Vlaams-Nederlandse woorden uitspreekt.
- 2f Hoe verklaart meneer Picopin de opmars van het Frans in zijn dorp?

- 3 Hoe erg is het als dialecten of talen verdwijnen? Moet de overheid in actie komen als dialecten of talen dreigen te verdwijnen? Of is het een ontwikkeling die niet tegen te houden is?

> [Antwoorden](#)

> [Terug naar de voorpagina](#)

Antwoorden eerste onderwerp

- 1a** Eigen oplossing. Het woord verandert elke dag. Het gemiddelde van (enigszins ervaren) spelers ligt rond de 3 of 4 stappen.
- 1b** Eigen antwoord over strategie. Zie verder antwoord bij 1c.
- 1c** Het is slim is om bij poging 1 vijf verschillende letters te kiezen. Hou rekening met frequentie: de *q*, *x* en *y*, maar ook *b* en *f* komen bijvoorbeeld veel minder vaak voor dan de *e*, *n* of *a*. De frequentste letters (na *e*, *n* en *a*): *t*, *i*, *r*, *d*, *o* en *s*. Verder: elk woord telt minstens één klinker. Weliswaar komt de *u* veel minder vaak voor dan de *e*, maar als je een woord kiest met een *e* en een *a* erin en dan blijkt dat die letters er niet in zitten, dan móét het woord een *o*, *u* en/of *i* bevatten. Wat het soms lastig maakt, is dat één letter vaker in het woord kan voorkomen. Houd ook daar rekening mee.
- 1d** Het lijkt verstandig om dan een woord te kiezen met vijf nieuwe letters. Overigens is het goed om van tevoren een lijstje te maken van een stuk 10 vijfletterwoorden die (bijna) alle letters van het alfabet ‘dekken’. Op YouTube zijn fraaie filmpjes te zien met uitleg over de verschillende strategieën.
- 2a** Eigen oplossing van de dag.
- 2b** Eigen antwoord, bijvoorbeeld: *Het lijkt misschien moeilijker, maar dat hoeft niet zo te zijn. Het hangt af van je creativiteit en woordenschat. Tussen vijf- en zesletterwoorden zit geen groot verschil. Soms vind je een zesletterwoord sneller doordat je een goed beginwoord kiest. Er zijn volgens frequentietabellen meer zes- dan vijfletterwoorden (ca. 23.000 tegenover 12.000).*
- 2c** Eigen antwoord, bijvoorbeeld: *De lengte van het woord maakt het lastiger om woorden te bedenken waarmee je het goede woord kunt raden. Woorden van 20 letters zijn in het Nederlands minder frequent dan vijf- en zesletterwoorden.*
- 3a** Je kunt vals spelen door een papieren woordenboek te gebruiken. Maar nog makkelijker is het om een site te raadplegen waarop je woorden kunt vinden door het aantal letters op te geven en de al gevonden letters in te vullen (bijvoorbeeld een site met puzzelwoorden of www.woordenlijst.org, waar je jokertekens kunt gebruiken). Je zou ook – net als Jelle Besseling – Nederlandse woorden van vijf letters uit een volledige woordenlijst kunnen filteren. Maar pas op: daar kunnen ook verbuigingen en vervoegingen bij zitten, en namen, enz. En die doen niet mee bij Wordle. Bedenk ook: zelf het woord vinden geeft meer voldoening dan een potje vals spelen.
- 3b** De eerste manier zal iedereen snel bedenken: je maakt een groot diagram in het zand en je geeft met een speciaal teken aan welke letters goed zijn en/of op de goede plaats staan. Maar nog leuker is het om het spel uit je hoofd te spelen. Daar kun je gewoon bij blijven zitten. Bedenk wel dat degene die het woord bedacht heeft, correct moet aangeven welke letters correct zijn en/of op de goede plaats staan. Als die een fout maakt, zijn de rapen gaar!

Antwoorden tweede onderwerp

- 1a** Eigen antwoord op basis van ervaring.
De belangrijkste reden waarom ouders de komst van huisdieren in het gezin tegenhouden, is de zorg. Ze weten dat die zorg nogal eens op hén neerkomt.
- 1b** Eigen antwoord, bijvoorbeeld:
Vrijwel alle ‘baasjes’ spreken tegen hun huisdier, behalve misschien als het om een vis gaat. Wat mensen tegen hun hond of kat zeggen, is heel uiteenlopend. Honden worden meestal getraind om bevelen op te volgen, zoals ‘Zit!’, ‘Wacht!’ en ‘Hier!’ Alleenstaanden spreken in het algemeen vrij veel tegen hun dier(en), omdat er geen andere gesprekspartner is. Zo’n dier krijgt daarmee een speciale rol. Het gaat meer om een luisterend oor dan om een reactie. De vraag is wel in hoeverre dat oor écht kan luisteren, verstaan en begrijpen. (zie ook 1d)
- 1c** Eigen antwoord, bijvoorbeeld:

Honden en katten, maar ook paarden bijvoorbeeld, worden door mensen vaak direct aangesproken. Vooral honden zijn in staat om goed op taal te reageren; ze leren op bevelen te reageren.

- 1d** Het is de vraag in hoeverre honden ‘begrijpen’ wat mensen zeggen. In het artikel staat dat ze commando’s als ‘Zit!’ begrijpen. Maar dat is niet hetzelfde als weten wat het begrip ‘zitten’ inhoudt. Als mensen kunnen wij, doordat we taal begrijpen, via onze taal verwijzen naar de werkelijkheid en ook naar zaken buiten de werkelijkheid. Die verwijzingen kunnen medemensen begrijpen. Zulk begrip staat ver van het ‘begrijpen’ dat in het artikel wordt gebruikt.
- 1d** Eigen antwoord, bijvoorbeeld: *Van sommige dieren is bekend dat ze emoties aanvoelen. Een hond bijvoorbeeld merkt dat zijn baasje verdrietig is.*
- 2a** Eigen moeilijke woorden, bijvoorbeeld: *preverbaal, überhaupt, primair, auditief, secundair, bevindingen, suggereren, capaciteit, domesticatie*
- 2b** Eigen omschrijving van de resultaten, bijvoorbeeld: *Uit het onderzoek blijkt dat honden onderscheid kunnen maken tussen een bekende en een onbekende taal én tussen menselijke spraak en wartaal. Dat vermogen groeit met de jaren.*
- 3a** Bij een (wetenschappelijk) onderzoek kun je veel kritische vragen stellen. De volgende vragen zijn sowieso belangrijk:
Hoe is het onderzoek opgezet? Is die opzet zo dat de resultaten betrouwbaar zijn? Is het doel ervan duidelijk en wat is de zin of het maatschappelijke belang? Als het onderzoek een experiment is, hoeveel ‘participanten’ (deelnemers, hier dus honden) zijn er dan bij betrokken? Is dat voldoende? Zijn die deelnemers willekeurig gekozen? Sluit het onderzoek aan op eerder onderzoek? Wordt aangegeven welke mogelijkheden er zijn voor verder onderzoek? En tot slot: is het onderzoek en de opzet ethisch verantwoord?
- 3b** Hoe dit onderzoek precies is opgezet, is niet helemaal duidelijk. Maar het artikel beschrijft dat de honden in een hersenscan lagen en (onder andere) een voorgelezen verhaal te horen kregen. Uit de hersenactiviteit die de scan liet zien, trekken de onderzoekers hun conclusies.
Het doel is duidelijk: aantonen dat honden in staat zijn talen te onderscheiden en ook verschil kunnen maken tussen menselijke spraak en wartaal. Er deden achttien honden mee aan het onderzoek. Over hun achtergrond wordt niets gemeld. Over eerder onderzoek in deze richting of vervolgonderzoek geeft het artikel ook geen informatie. Tot slot de vraag over ‘ethisch verantwoord’. Je kunt je afvragen of zo’n experiment waarbij honden langere tijd in een scan liggen, wel ‘kan’. Onderzoekers kunnen nu eenmaal, anders dan bij menselijke deelnemers, niet aan de honden uitleggen wat het belang van het onderzoek is.
- 3c** Eigen mening, bijvoorbeeld: *Zo opwindend zijn de resultaten misschien niet. Het is duidelijk dat honden commando’s ‘begrijpen’ in de taal waarin ze zijn getraind. Het artikel suggereert dat Kun-kun onderscheid kan maken tussen Spaanse en Hongaarse woorden, die voor sprekers van die talen iets betekenen. Maar een hond is in de regel gevoelig voor geluid (denk aan de [Pavlov-hond](#)) en bepaalde taalelementen die niet meteen met betekenis verbonden zijn. Zo luisteren honden beter naar lagere stemmen. Ook korte bevelen zijn effectiever dan langere zinnen. Kortom: een hond is gewend geraakt aan klanken, ritme en intonatie. En die zijn in het Spaans duidelijk anders dan in het Hongaars.*
- 3d** Eigen ideeën, bijvoorbeeld: *Eenzelfde soort onderzoek zou je met andere dieren kunnen doen die bekendstaan als ‘taalgevoelig’, zoals papegaaien en apen.*
- 3e** Eigen vragen, bijvoorbeeld: *Wat verstaan jullie onder ‘begrijpen’, als jullie zeggen dat Kun-kun wel Spaans begrijpt maar geen Hongaars? Wat willen jullie nu uiteindelijk met het onderzoek bereiken? Gaat de vorm van het experiment niet ten koste van het welzijn van de honden?*

Antwoorden derde onderwerp

1a Eigen antwoord, bijvoorbeeld:

Het is goed om aan het eind van het jaar stil te staan bij de nieuwe woorden die er het Nederlands zijn bijgekomen. Het zegt ook iets over de gebeurtenissen in het afgelopen jaar.

De verkiezing zelf heeft misschien niet zo veel waarde, omdat veel woorden ook weer verdwijnen.

1b en 1c Eigen keuze, bijvoorbeeld:

De lijst van het Instituut voor de Nederlandse taal van 2018 noemt per maand een opvallend nieuw woord. De herkomst en de betekenis wordt op de site gegeven. Geen enkel van deze twaalf woorden wordt nu nog gebruikt.

1d De mening over de waarde van de verkiezing kan veranderen als je ziet dat veel nieuwe woorden (maar misschien niet de winnaar, zie antwoorden bij 3) weer verdwijnen.

2a – (tekst lezen)

2b Eigen keuze en beargumentering.

2c Een geuzennaam is een aanduiding voor een persoon of groep die als naam oorspronkelijk een negatieve bijbetekenis had, maar juist daardoor met trots gedragen wordt door die persoon of groep. De term heeft een historische achtergrond (zie Wikipedia: <https://nl.wikipedia.org/wiki/Geuzennaam>). Kenmerkend voor een geuzennaam is dat die door de leden van een groep wél als erenaam gebruikt kan worden, maar als beledigend ervaren wordt als buitenstaanders de term gebruiken. Een donkere/zwarte rapper mag zichzelf wel *nigga* noemen, maar blanke/witte mensen horen het niet te zeggen.

2d Het woord *prikspijt* zou aanvankelijk het gevoel aanduiden dat iemand een verkeerde beslissing heeft genomen door zich wel te laten vaccineren, dus spijt heeft van het feit dat hij/zij zich heeft laten prikken; maar volgens de site kan de betekenis van het woord langzamerhand in de tegenovergestelde richting gaan: spijt dat iemand zich niet heeft laten vaccineren.

2e Een *prikvertikker* is iemand die het vertikt zich te laten prikken. Het woord kan gewaardeerd worden omdat het een goed Nederlands woord is voor *antivaxer*. Het bevat ook een soort binnenrijm waardoor het goed in het gehoor ligt.

2f Er is een trend in de samenleving merkbaar waarbij degenen die tegen verregaande vaccinatie zijn, zich luid laten horen en activistisch zijn. Kennelijk is dit ook het geval geweest bij de woord-van-het-jaar-verkiezing bij Van Dale.

3a De belangrijkste factor is dat er voor nieuwe verschijnselen, zoals maatschappelijke ontwikkelingen of technische vindingen, nieuwe woorden bedacht moeten worden. Een goed voorbeeld is de coronapandemie.

3b Eigen mening, bijvoorbeeld: *Veel van die nieuwe woorden zijn juist wel opvallend, juist doordat ze nieuw zijn.*

3c Vaak zijn het samenstellingen. Ook hier is *corona* een recent voorbeeld: er zijn erg veel nieuwe woorden ontstaan met als eerste deel *corona*-.

3d Een belangrijke factor is of het verschijnsel (zie 3a) blijvend is of niet. Uit het lijstje van het Instituut voor de Nederlandse Taal van 2018 blijkt hoe tijdelijk sommige zaken zijn. Maar neem *selfie*, dat in 2013 op de eerste plaats eindigde. Dat woord heeft standgehouden. Een factor die ook meespeelt, is de media-aandacht. De winnaar wordt in het zonnetje gezet. Het woord *wappie* is juist door de verkiezing als woord van het jaar (via Onze Taal) bij veel mensen bekend geworden. En misschien speelt mee dat korte, eenvoudige woorden makkelijker onthouden worden. Dat heeft *wappie* met *selfie* gemeen.

Antwoorden vierde onderwerp

- 1a** De term *Nederlands* verwijst naar de standaardtaal, het Algemeen Nederlands. De taal die in een klein deel van Noord-Frankrijk nog door sommigen wordt gesproken, is een West-Vlaams dialect. Bovendien is het een kleine minderheid van oudere mensen die dat dialect nog spreekt. Zij keuren het af dat er op scholen Nederlands (namelijk Standaardnederlands) wordt aangeboden.
- 1b** In het verleden heeft dit gebied enige tijd tot ‘de Nederlanden’ behoord, net als Vlaanderen. Maar belangrijker: talen trekken zich weinig van landsgrenzen aan. Zo worden aan beide kanten van de grens tussen Groningen en de Duitse deelstaat Nedersaksen dialecten gesproken die meer op elkáár lijken dan op een van de standaardtalen. Door handel en arbeidsmigratie is ook het West-Vlaamse dialect nog lang in het genoemde deel van Noord-Frankrijk gebruikt.
- 1c** Het dialect wordt voornamelijk nog door ouderen gesproken (zie bijvoorbeeld de filmpjes op YouTube). De onderwijspolitiek van Frankrijk is er ook lange tijd op gericht geweest het West-Vlaams de kop in te drukken. Pas de laatste jaren is daar verandering in gekomen: eind vorig jaar is een regeling ingegaan waardoor scholen in staat gesteld worden om het dialect te onderwijzen. Dialecten staan in het hele Nederlandse taalgebied onder druk. Ouderen spreken met kinderen vaak standaardtaal, ook omdat dit de onderwijstaal is. Doordat het sociale verkeer de laatste eeuw sterk is uitgebreid, zijn er veel meer contacten over grote afstanden. In die contacten is de standaardtaal de voertaal. Een andere trend is dat kleine dialecten (van dorpen) met elkaar versmelten tot een soort regionale taal.
- 2a** Straten, cafés en plaatsen hebben vaak, naast de Franse, ook Vlaamse namen.
- 2b** Hij gebruikt het werkwoord *klappen*. Het woord komt ook in het Nederlands (en veel andere Germaanse talen) voor in de betekenis van ‘babbelen’. Denk aan het woord *kleppen*, dat een negatieve betekenis heeft.
- 2c** Jonge mensen praten liever Frans, maar als ze willen, kunnen ze op school ook Vlaams leren.
- 2d** “Het zijn altijd de stoutste wezels die de beste eieren leegzuipen.” *Stout* betekent in deze zin ‘brutaal’. In het Nederlands hebben we de uitdrukking “De brutalen hebben de halve wereld.”
- 2e** Hij spreekt bijvoorbeeld de *s* als ‘sj’ uit en de *ij* als ‘ie’. Hij zegt dus: “We zien hier in Frankrijk, hè.”
- 2f** Veel werknemers van de mijnen hebben huizen gekocht in zijn dorp. Zij spreken ‘patois’, een regionale Franse taal.
- 3** Eigen mening, bijvoorbeeld:
Het is jammer als dialecten verdwijnen, omdat daarmee ook een deel van de oorspronkelijke cultuur verdwijnt. Nieuwere generaties kennen de liedjes in het dialect niet meer, uitdrukkingen worden niet meer gebruikt. Anderzijds is de ontwikkeling niet tegen te houden. De grote diversiteit aan talen zal de komende eeuwen waarschijnlijk afnemen onder invloed van de mondialisering en de behoefte een gemeenschappelijke taal te gebruiken.